

Rješenja i smjernice za bodovanje

U smjernicama je naveden samo jedan mogući način rješavanja, a treba priznati i bilo koji drugi ispravan postupak. Boduju se i drugi zapisi ako su u skladu s odabranim referentnim sustavom i napisanim jednadžbama u mjernim jedinicama po slobodnom izboru. Ako su preskočene trivijalne linije koje se boduju, a jednadžbe u nastavku su dobre, priznaju se bodovi kao da je sve napisano. Ne boduju se formule u kojima je upisan kriv iznos neke fizičke veličine. Dodjeljuju se samo cjelobrojni bodovi.

1. zadatak (10 bodova)

Do $t_1 = 120$ s vlak prelazi put $\Delta x_1 = 3.6$ km = 3600 m gibajući se jednoliko brzinom

[1 bod] $v_1 = \Delta x_1 / t_1 = 30$ m/s.

Od t_1 do $t_2 = 150$ s jednoliko usporavajući do $v_2 = 0$ m/s, vlak prelazi put

[1 bod] $\Delta x_2 = v_1(t_2 - t_1)/2 = 450$ m.

[1 bod] Od t_2 do $t_3 = 210$ s vlak miruje pa je $\Delta x_3 = 0$ m, $v_3 = v_2 = 0$ m/s.

Od t_3 do $t_4 = 230$ s vlak jednoliko ubrzavajući prelazi $\Delta x_4 = 200$ m i postiže brzinu

[1 bod] $v_4 = (2\Delta x_4)/(t_4 - t_3) = 20$ m/s.

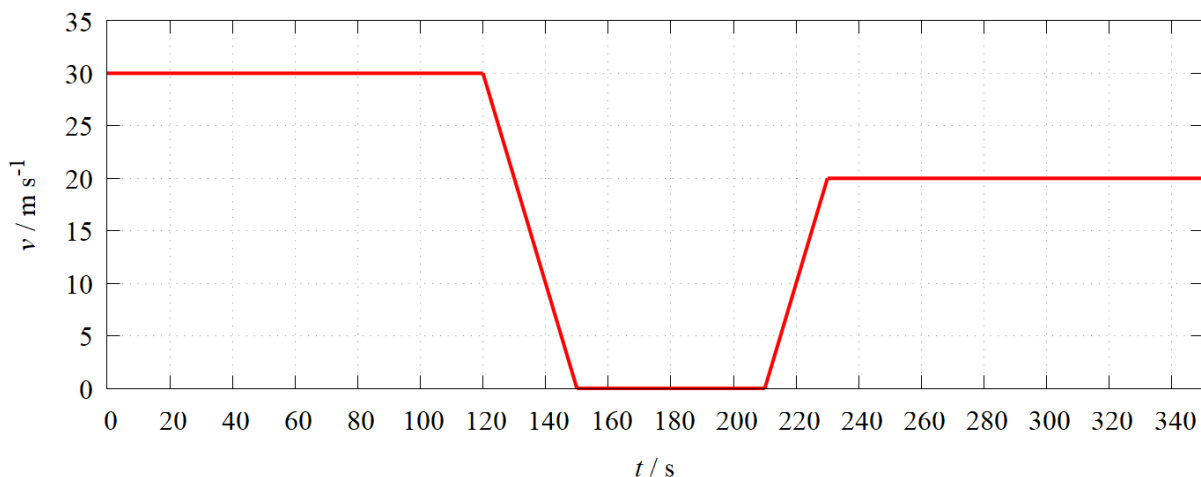
Od t_4 do $t_5 = 350$ s gibajući se jednoliko brzinom $v_5 = 20$ m/s, vlak prelazi put

[1 bod] $\Delta x_5 = v_5(t_5 - t_4) = (20 \text{ m/s}) \cdot (120 \text{ s}) = 2400$ m.

[1 bod] Prosječna brzina vlaka iznosi $\bar{v} = (\Delta x_1 + \Delta x_2 + \Delta x_3 + \Delta x_4 + \Delta x_5)/t_5$

[1 bod] $\bar{v} = (6650 \text{ m})/(350 \text{ s}) = 19$ m/s.

Na sljedećem grafu prikazana je

[1 bod] ovisnost brzine vlaka u vremenu od 0 do 150 s i

[1 bod] ovisnost brzine vlaka u vremenu od 150 do 350 s te

[1 bod] te su istaknute oznake prikazanih veličina u odabranim mjernim jedinicama.

2. zadatak (10 bodova)

Ivan i Marija pretrče istu udaljenost $x = 200$ m za isto vrijeme $t = 33.0$ s tako da jednoliko ubrzavaju akceleracijama redom a_I i a_M tijekom početnih vremenskih intervala Δt_I i Δt_M prelazeći put x_{I1} i x_{M1} dok preostalo vrijeme $t - \Delta t_I$ i $t - \Delta t_M$ trče jednoliko maksimalnim brzinama redom

[1 bod] $v_I = a_I \Delta t_I$ (1)

[1 bod] $v_M = a_M \Delta t_M$ (2)

prelazeći preostali dio puta x_{I2} i x_{M2} pa ukupne prijeđene puteve možemo zapisati kao

[1 bod] $x = x_{I1} + x_{I2}$

[1 bod] $x = x_{M1} + x_{M2}$

[1 bod] $x = 0.5 \cdot a_I \cdot \Delta t_I^2 + v_I \cdot (t - \Delta t_I) = 0.5 \cdot a_I \cdot \Delta t_I^2 + a_I \cdot \Delta t_I \cdot (t - \Delta t_I)$

[1 bod] $x = 0.5 \cdot a_M \cdot \Delta t_M^2 + v_M \cdot (t - \Delta t_M) = 0.5 \cdot a_M \cdot \Delta t_M^2 + a_M \cdot \Delta t_M \cdot (t - \Delta t_M)$

iz čega možemo izračunati akceleracije (boduju se rezultati točni do na barem 2 decimale)

[1 bod] $a_I = x / [0.5 \cdot \Delta t_I^2 + \Delta t_I \cdot (t - \Delta t_I)] \approx 1.202 \text{ m/s}^2$

[1 bod] $a_M = x / [0.5 \cdot \Delta t_M^2 + \Delta t_M \cdot (t - \Delta t_M)] \approx 1.476 \text{ m/s}^2$

pa iz (1) i (2) slijede maksimalne brzine (boduju se rezultati točni do na barem 2 decimale)

[1 bod] $v_I = x / (t - 0.5 \Delta t_I) \approx 6.612 \text{ m/s}$

[1 bod] $v_M = x / (t - 0.5 \Delta t_M) \approx 6.494 \text{ m/s}.$

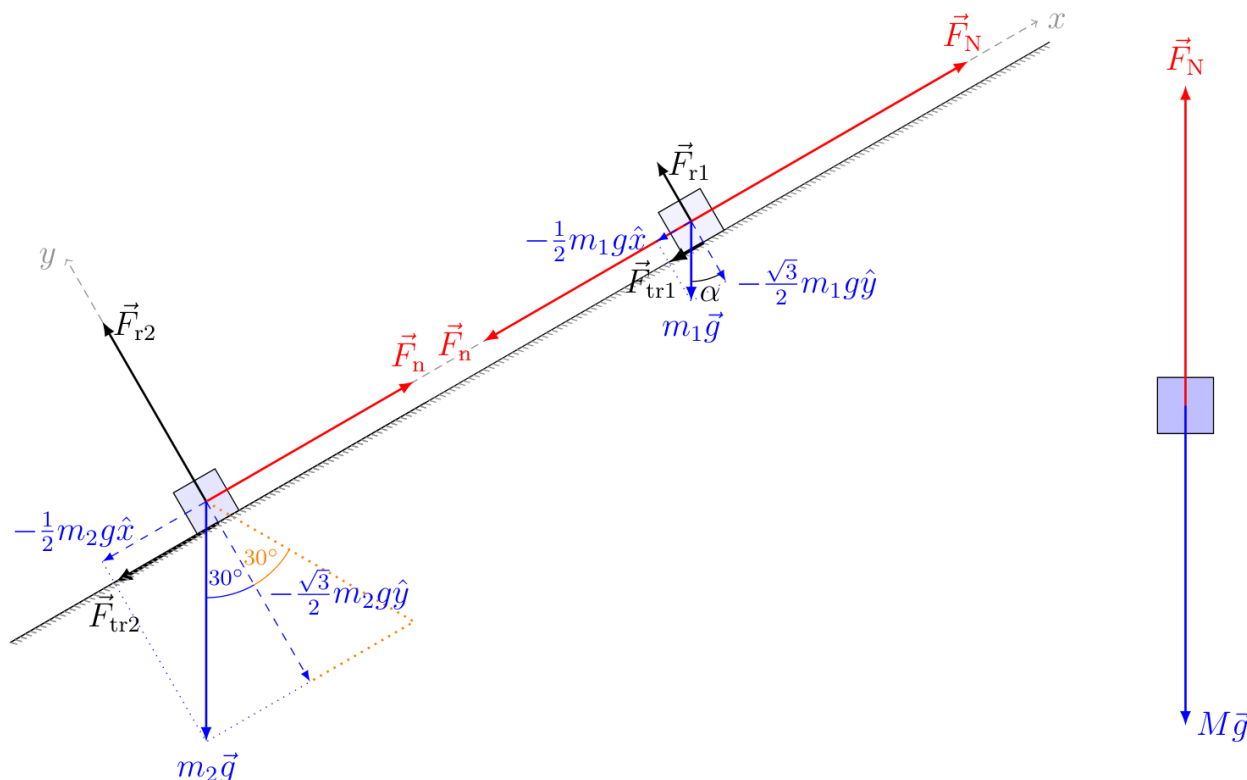
3. zadatak (10 bodova)

Promatramo granični slučaj maksimalne mase M pa analiziramo povlačenje užeta prema M što znači da su sile trenja orijentirane niz kosinu nagiba $\alpha = 30^\circ$. Na sljedećoj slici prikazani su dijagrami sila na blokove (boduju se za pojedino tijelo ako su pravilno orijentirane sile trenja, gravitacijska sila ili njezina komponenta u smjeru užeta, napetost niti; prikazane strelicama čije duljine ne moraju biti sumjerljive iznosima sila). Dakle,

[1 bod] sile na m_2 ,

[1 bod] sile na m_1 ,

[1 bod] sile na M .

Komponente gravitacijske sile mogu se izraziti iz jednakostraničnog/pravokutnog trokuta: duž kosine kao $m_{1,2}g/2$ ili $m_{1,2}g \sin 30^\circ$, a okomita na kosinu kao $m_{1,2}g\sqrt{3}/2$ ili $m_{1,2}g \cos 30^\circ$. Priznaju se svi bodovi u nizu ako su preskočene očite linije i napisana gotova jednačba, npr. odmah uračunato $a = 0$ ili sile napetosti i reakcije podloge izražene napamet zbog ravnoteže. Primjenom II. Newtonova zakona na svako tijelo dobivamo sustav jednačbi:

[1 bod] $Mg - F_N = Ma$, (1)

[1 bod] $F_N - F_n - F_{tr1} - m_1g/2 = m_1a$ ili $F_N - F_n - F_{tr1} - m_1g \sin \alpha = m_1a$, (2)

[1 bod] $F_n - F_{tr2} - m_2g/2 = m_2a$ ili $F_n - F_{tr2} - m_2g \sin \alpha = m_2a$ ili ... (3)

[1 bod] Sustav je u ravnoteži pa su reakcije podloge $F_{r1,2}$ istog iznosa kao komponente gravitacijske sile okomite na kosinu $F_{r1,2} = m_{1,2}g\sqrt{3}/2$ ili $F_{r1,2} = m_{1,2}g \cos \alpha$.

[1 bod] Tada sile trenja iznose $F_{tr1,2} = \mu_s F_{r1,2} = \mu_s m_{1,2}g\sqrt{3}/2$ ili $F_{tr1,2} = \mu_s m_{1,2}g \cos \alpha$. (4)

[1 bod] Zanima nas ravnotežno stanje ($a = 0$) pa uvrštavanjem (4) u (1), (2), (3) dobivamo:

$$F_N = Mg, \quad (5)$$

$$F_N = F_n + \mu_s m_1 g \sqrt{3}/2 + m_1 g/2, \quad (6)$$

$$F_n = \mu_s m_2 g \sqrt{3}/2 + m_2 g/2. \quad (7)$$

Uvrštavanjem (5) i (7) u (6), uz zadani odnos $m_2 = 3m_1$, dobivamo iznos maksimalne mase

$$M = \mu_s m_1 \sqrt{3}/2 + m_1/2 + \mu_s m_2 \sqrt{3}/2 + m_2/2 = 4m_1(\mu_s \sqrt{3}/2 + 1/2)$$

[1 bod] $M = 4 \cdot 1 \text{ kg} \cdot (1/\sqrt{3} \cdot \sqrt{3}/2 + 1/2) = 4 \text{ kg}.$

4. zadatak (10 bodova)

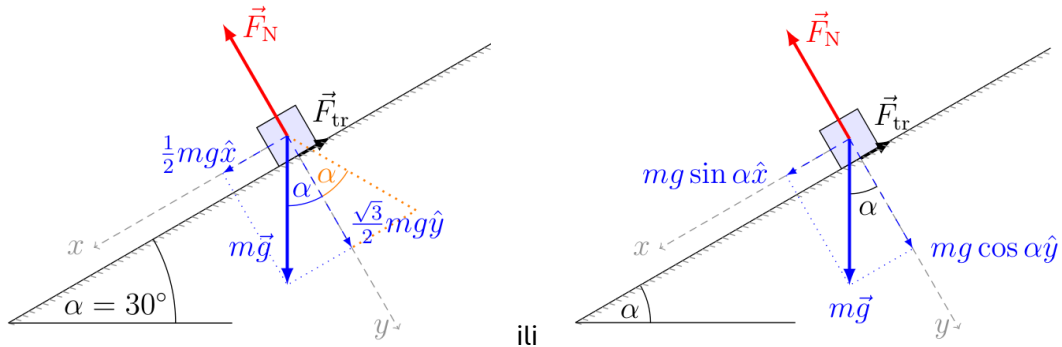
Modeliramo skijaša kao tijelo mase m koje kreće iz mirovanja $v_0 = 0$ m/s iz početnog položaja $x_0 = 0$ m te na koje djeluju sile prikazane na sljedećoj slici (boduju se pravilne orijentacije sile reprezentirane strelicama, dok duljine strelica ne moraju biti sumjerljive iznosima sila):

[1 bod] sila trenja $\vec{F}_{\text{tr}}$ (uz kosinu),

[1 bod] reakcija podloge $\vec{F}_N$ (okomito na kosinu),

[1 bod] gravitacijska sila $m\vec{g}$ (prema tlu)

koju rastavljamo na komponentu okomitu i paralelnu kosini (niz kosinu).

Tijekom prve sekunde, $\Delta t_1 = 1$ s, tijelo jednoliko ubrzavajući postiže brzinu

[1 bod] $v_1 = v_0 + a\Delta t_1 = a\Delta t_1$ (1)

koja je početna za gibanje od 1. do 3. sekunde tijekom $\Delta t_{3,1} = 3 \text{ s} - 1 \text{ s} = 2 \text{ s}$ (napomena: ako se drugačije interpretira $\Delta t_{3,1}$, tj. početak/kraj 1. ili 3. sekunde, a postupak rješavanja je ispravan, treba priznati bodove u nastavku) kada tijelo prelazi udaljenost $x_3 - x_1 = 19.55$ m,

[1 bod] $x_3 - x_1 = v_1 \cdot \Delta t_{3,1} + 0.5 \cdot a \cdot (\Delta t_{3,1})^2 = a \cdot \Delta t_1 \cdot \Delta t_{3,1} + 0.5 \cdot a \cdot (\Delta t_{3,1})^2$
iz čega slijedi ubrzanje

[1 bod] $a = (x_3 - x_1) / [\Delta t_1 \cdot \Delta t_{3,1} + 0.5 \cdot (\Delta t_{3,1})^2] \approx 4.888 \text{ m/s}^2$.

Tijelo gibajući se jednoliko ubrzano tijekom prvih $t_6 = 6$ s prijeđe

[1 bod] $x_6 = x_0 + v_0 \cdot t_6 + 0.5 \cdot a \cdot t_6^2 = 0.5 \cdot a \cdot t_6^2 \approx 87.98 \text{ m}$.

Tijelo ostaje na kosini pa su istog iznosa sila reakcije podloge i komponenta gravitacijske sile okomita na kosinu, koju možemo izraziti preko visine jednakokraničnoga trokuta prikazanoga na gornjoj lijevoj slici $F_N = mg\sqrt{3}/2$ ili koristeći se definicijom trigonometrijske funkcije $\cos \alpha$ na pravokutnome trokutu na desnoj slici (priležeća kateta / hipotenuza mg) $F_N = mg \cos \alpha$. Slično, komponentu gravitacijske sile niz kosinu možemo izraziti kao polovicu stranice izdvojenoga jednakokraničnoga trokuta $mg/2$, odnosno kao $mg \sin \alpha$. Tada sila trenja iznosi

[1 bod] $F_{\text{tr}} = \mu F_N = \mu mg\sqrt{3}/2$.

Ukupna sila jednaka zbroju sila u smjeru gibanja, odnosno prema II. Newtonovu zakonu imamo

[1 bod] $ma = mg/2 - \mu mg\sqrt{3}/2$

iz čega možemo izračunati koeficijent trenja

[1 bod] $\mu = (g/2 - a) / (g\sqrt{3}/2) \approx 0.002$.

5. zadatak (10 bodova)

[1 bod] U prvom slučaju kuglicu ispuštamo s visine $h_1 = 4905 \text{ mm} = 4.905 \text{ m}$ dok u drugom slučaju kuglicu želimo ispustiti s visine h_2 tako da udari o tlo pet puta većom brzinom v_2 nego u prvom slučaju,

[1 bod] $v_2 = 5v_1$. (1)

Kuglica slobodno pada pa kvadrati brzina pri udaru o tlo iznose

[1 bod] $v_1^2 = 2gh_1$ i

[1 bod] $v_2^2 = 2gh_2$

[1 bod] što uvrštavanjem u kvadriranu jednadžbu (1) daje

[1 bod] $2gh_2 = 25(2gh_1)$

iz koje nakon dijeljenja s $(2g)$ slijedi da kuglicu treba ispustiti s visine

[1 bod] $h_2 = 25 h_1 = 122.625 \text{ m}$.

Vremena slobodnog pada iznose:

[1 bod] $t_1 = \sqrt{2h_1/g} = 1 \text{ s}$,

[1 bod] $t_2 = \sqrt{2h_2/g} = 5 \text{ s}$.

te se odnose kao $t_2/t_1 = \sqrt{h_2/h_1}$, tj.

[1 bod] $t_2 = 5t_1$ (boduje se samo egzaktn rezultat).